

มาตรฐานแก้ต้นฉบับวรรณกรรมแปลกันเถิด (๘)

วัลยา วิวัฒน์ศร

พิมพ์ครั้งแรก มติชนสุดสัปดาห์ (บทความพิเศษ โดยวัลยา วิวัฒน์ศร) ฉบับประจำวันที ๑๕-๒๑ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๘ ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๑๒๘๗

คุณสุริยะ ศรีพรหม ผู้รับการอบรม “บรรณาธิการต้นฉบับวรรณกรรมแปล” ครั้งที่ ๕ เสนอรายงานเรื่อง “คำว่า ‘มาก่อน’ ที่ปรากฏคู่กับ คำว่า ‘ไม่เคย’ เป็นส่วนเกินหรือส่วนประกอบในภาษา”

คุณสุริยะ กล่าวนำในรายงานว่า ผู้รับการอบรมได้ฝึกตรวจแก้คำฟุ่มเฟือยในภาษาไทย

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างคำฟุ่มเฟือย เช่น *กระซิบที่ข้างหู ที่ข้างหู* เป็นคำฟุ่มเฟือย เพราะจะกระซิบก็ต้องพูดใกล้ๆ หูอยู่แล้ว *คณะรัฐมนตรีทำการประชุมข้าราชการ* เป็นคำฟุ่มเฟือย ตัดออกได้ *มีความสนใจ มีความ* เป็นคำฟุ่มเฟือย ตัดออกได้เช่นกัน

คุณสุริยะเริ่มสังเกตฟุ่มเฟือย ตั้งคำถามตนเองว่า ประโยคที่มีคำว่า ‘ไม่เคย’ จำเป็นต้องใส่คำว่า ‘มาก่อน’ ต่อท้ายหรือไม่ เพราะความหมายของประโยคยังครบถ้วนเมื่อตัดคำว่า ‘มาก่อน’ ออกไป

แต่ในเมื่อเรามักพูดและเขียนหรืออ่านพบ “ไม่เคย...มาก่อน” ตลอดเวลา คุณสุริยะจึงสงสัยว่า ‘มาก่อน’ เป็นคำฟุ่มเฟือยจริงหรือเป็นส่วนเกินที่ควรตัดทิ้ง หรือเป็นส่วนประกอบที่ต้องปรากฏร่วมกับคำว่า ‘ไม่เคย’

คำถามและข้อสงสัยเป็นที่มาของรายงานฉบับดังกล่าว คุณสุริยะเลือกประโยคตัวอย่างจากหนังสือ ๔ เล่ม คือ

๑. *ขุมทรัพย์ที่ปลายฝัน* นวนิยายแปลจากภาษาอังกฤษเรื่อง *The Alchemist* ของ Paolo Coelho
๒. *ขุมทรัพย์สุดปลายฝัน* นวนิยายแปลจากภาษาโปรตุเกสเรื่อง *O Alquimista* ของ Paolo Coelho
๓. *The Alchemist* นวนิยายแปลจากภาษาโปรตุเกสเรื่อง *O Alquimista* ของ Paolo Coelho
๔. *O Alquimista* นวนิยายภาษาโปรตุเกสของ Paolo Coelho

ข้อความต่อไปนี้ จงจับตัวอย่างประโยคที่ ๔ คัดจากรายงานของคุณสุริยะ

สาเหตุที่เลือกนวนิยายดังกล่าวเพราะมีฉบับแปลสองภาษาคือภาษาอังกฤษกับภาษาไทย และฉบับแปลภาษาไทยมีสองสำนวน ทำให้มีตัวอย่างการแปลและการใช้ภาษาให้เปรียบเทียบถึงสามภาษาประโยคตัวอย่าง a ถึงประโยคตัวอย่าง d เรียงตามลำดับรายชื่อนวนิยายที่กล่าวถึงข้างต้น

ประโยคที่ ๑

(๑a) เขาตระหนักว่าเขากำลังรู้สึกบางอย่างซึ่ง*ไม่เคย*รู้สึกมาก่อน นั่นคือเขาปรารถนาที่จะอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่งตลอดไป

(๑b) เขา*รู้ว่า*ตัวเองกำลังรู้สึกบางอย่างที่*ไม่เคย*รู้สึกมาก่อน นั่นคือ ความต้องการจะอาศัยอยู่ในเมืองเดียวกันนั้น*นั้น*ตลอดไป

(๑c) He recognized that he was feeling something he had **never** experienced **before**: the desire to live in one place forever.

(๑d) Percebeu que estava a sentir uma coisa que **nunca** tinha sentido **antes**: vontade de ficar an morar numa unica cidade para sempre.

ประโยคที่ ๒

(๒a) เขาเปลี่ยนเส้นทางใหม่ทุกครั้งที่เขาทำได้ เขาไม่เคยไปที่โบสถ์ร้างมาก่อน ทั้งๆ ที่ผ่านแถบนี้มาหลายครั้ง

(๒b) เมื่อมีโอกาสเขาจะเสาะแสวงหาเส้นทางเดินที่แปลกออกไปเสมอ เขาไม่เคยไปที่โบสถ์หลังนั้นมาก่อน แม้ว่าจะเคยผ่านไปแถวนั้นหลายต่อหลายครั้งแล้ว

(๒c) Whenever he could, he sought out a new road to travel. He had **never** been to that ruined church **before**, in spite of having traveled through those parts many times.

(๒d) Sempre que possível, procurava um caminho diferente para andar. **Nunca** tinha estado naquela igreja **antes**, apesar de ter passado tantas vezes por ali.

ประโยคที่ ๓

(๓a) “ฉันไม่เคยทำอะไรแบบนี้มาก่อน” พ่อค้าตอบ “ดีไม่ดีคนจะได้เดินมาชนเครื่องแก้วแตกหมดนะสิ”

(๓b) “ฉันไม่เคยทำชั้วางมาก่อน” พ่อค้าตอบ “คนผ่านไปผ่านมาชนเข้า แก้วก็แตกกันพอดี”

(๓c) “I’ve **never** had one **before**,” the merchant answered. “People will pass by and bump into it, and pieces will be broken.”

(๓d) - **Nunca antes** fiz uma estanterespondeu o Mercador. – As pessoas passam e esbarram. Os cristais quebram-se.

ประโยคที่ ๔

(๔a) “ฉันไม่เคยได้ยินเรื่องนักแปรธาตุมาก่อน” เด็กหนุ่มว่า “คนแถวนี้ก็อาจไม่เคยได้ยินเรื่องนี้เหมือนกัน”

(๔b) “ผมเองก็ไม่เคยได้ยินเรื่องนักเล่นแร่แปรธาตุมาก่อน” เด็กหนุ่มกล่าว “ไม่อย่างนั้นจะพยายามหาทางช่วยคุณ”

(๔c) “I had **never** heard of alchemists **before**,” the boy said. “Maybe no one here has, either.”

(๔d) - Eu **nunca** tinha ouvido **antes** falar de alquimistas-disse o rapaz. – Senao tentaria ajudar-te.

ท่านผู้อ่านคงเห็นแล้วว่า หากตัดคำว่า ‘มาก่อน’ ออกจากประโยคแปลทั้งสองสำนวน ก็จะได้ความหมายครบถ้วนโดยไม่จำเป็นต้องแปลครบตัวอักษรหรือแปลทุกคำ ถือเป็นกรแปลครบความแล้ว

อย่างไรก็ตาม คุณสุริยะเห็นว่าบางครั้งยังต้องเก็บคำว่า ‘มาก่อน’ เอาไว้ เพราะเมื่อตัดออกไป ความหมายของประโยคที่มีเพียงคำว่า ‘ไม่เคย’ อาจเปลี่ยนไป

คุณสุริยะให้ตัวอย่างและวิเคราะห์ไว้ดังนี้

(๒a.๑) เขาเปลี่ยนเส้นทางใหม่ทุกครั้งที่เขาทำได้ เขาไม่เคยไปที่โบสถ์ร้างมาก่อน ทั้งๆ ที่ผ่านแถบนี้มาหลายครั้ง

ตีความได้ว่า ก่อนหน้านี้เขาไม่เคยไปที่โบสถ์หลังนั้น แต่ตอนนี้เขากำลังไปที่นั่นหรืออยู่ที่นั่นแล้ว

(๒a.๒) เขาเปลี่ยนเส้นทางใหม่ทุกครั้งที่เขาทำได้ เขาไม่เคยไปที่โบสถ์ร้าง ทั้งๆ ที่ผ่านแถบนี้มาหลายครั้ง

ตีความได้ว่า ก่อนหน้านี้เขาไม่เคยไปที่โบสถ์หลังนั้น และจนถึงตอนนี้เขายังไม่เคยไปที่นั่น

(๓a.๑) “ฉันอยากทำชั้วางเครื่องแก้ว” เด็กหนุ่มบอกกับพ่อค้า “เราจะเอาชั้วางนอกร้านเพื่อดึงดูดความสนใจของคนเดินอยู่ทางปลายเนิน”

“ฉันไม่เคยทำอะไรแบบนี้มาก่อน” พ่อค้าตอบ “ดีไม่ดีคนจะได้เดินมาชนเครื่องแก้วแตกหมดนะสิ”

(๓a.๒) “ฉันอยากทำชั้นวางเครื่องแก้ว” เด็กหนุ่มบอกกับพ่อค้า “เราจะเอาขึ้นไปวางนอกร้านเพื่อดึงดูดความสนใจของคนเดินอยู่ทางปลายเนิน”

“ฉันไม่เคยทำอะไรแบบนี้” พ่อค้าตอบ “ดีไม่คิดกันจะได้เดินมาชนเครื่องแก้วแตกหมดนะสิ”

(๓a.๓) “ฉันอยากทำชั้นวางเครื่องแก้ว” เด็กหนุ่มบอกกับพ่อค้า “เราจะเอาขึ้นไปวางนอกร้านเพื่อดึงดูดความสนใจของคนเดินอยู่ทางปลายเนิน”

“ฉันไม่เคยทำอะไรแบบนี้เลย” พ่อค้าตอบ “ดีไม่คิดกันจะได้เดินมาชนเครื่องแก้วแตกหมดนะสิ”

ในตัวอย่างแรก คำว่า “มาก่อน” ให้ความรู้สึกกับผู้พูดในช่วงเวลาว่าก่อนหน้านี้จนถึงตอนนี้เขายังไม่ได้ทำชั้นวางเครื่องแก้ว เขาไม่เคยคิดที่จะทำเช่นเดียวกับตัวอย่างที่สาม เมื่อมีคำว่า “เลย” ปรากฏร่วมกับคำว่า “ไม่เคย” ทำให้รู้สึกกับผู้พูดว่าเขาไม่เคยคิดจะทำสิ่งนั้นเลยสักครั้ง ลองเปรียบเทียบความหมายของประโยคต่อไปนี้ที่มีคำว่า “ไม่เคย” “ไม่เคย...มาก่อน” และ “ไม่เคย...เลย”

ประโยคที่ ๕

(๕a) เขาไม่เคยขาดเรียน (= เขาเข้าเรียนทุกครั้ง)

(๕b) เขาไม่เคยขาดเรียนมาก่อน (= ก่อนหน้านี้เขาเข้าเรียนทุกครั้ง แต่ครั้งนี้เขาไม่เข้าเรียน)

(๕c) เขาไม่เคยขาดเรียนเลย (= เขาเข้าเรียนทุกครั้ง ไม่เคยขาดเรียนสักครั้ง)

จะเห็นว่า “มาก่อน” และ “เลย” ทั้งสองคำนี้สื่อความหมายเพิ่มเติม เมื่อปรากฏคู่กับคำว่า “ไม่เคย” คำว่า “มาก่อน” แฝงความหมายว่าเหตุการณ์ครั้งนี้แตกต่างจากเหตุการณ์ก่อนหน้านี้ และคำว่า “เลย” เน้นความถี่ว่าเกิดเหตุการณ์นั้นทุกครั้ง

คุณสุริยะจบรายงานว่า

นอกจากจะต้องวิเคราะห์ความหมายประจำคำต่างๆ ให้คิดว่าคำนั้นซ่อนเกินจนเป็นคำฟุ่มเฟือยหรือมีความหมายเฉพาะและให้ความหมายเพิ่มเติมเมื่อประกอบกับคำอื่น เช่นในที่นี้คือคำว่า “มาก่อน” ที่ปรากฏร่วมกับคำว่า “ไม่เคย” ข้อควรคำนึงอีกประการหนึ่งคือ บริบท เพราะบริบทจะช่วยให้ผู้ตรวจแก้ทราบว่าผู้แต่งนวนิยายเรื่องนั้นต้องการเน้นเหตุการณ์หรือประโยคนั้นมากน้อยเพียงใด หากบริบททำให้เหตุการณ์หรือประโยคนั้นชัดเจนเพียงพอจนไม่ทำให้เกิดความหมายกำกวม ผู้ตรวจแก้ก็อาจจะตัดคำที่เห็นว่าฟุ่มเฟือยหรือมีความหมายซ้ำซ้อนออกไปได้

รายงานของคุณสุริยะแสดงให้เห็นชัดเจนว่า งานแปลเป็นงานละเอียดอ่อนเพียงใด เพียงแค่คำ ‘never...before’ ก็ศึกษาได้ลึกซึ้งถึงนัยยะของภาษาไทยในสำนวนแปล

ฉบับหน้าจะว่าด้วยการตรวจแก้คำฟุ่มเฟือยอื่นๆ